

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาการพัฒนาารูปแบบประชาธิปไตยศึกษา โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการที่เกี่ยวข้องกับประชาธิปไตยศึกษาโดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนารูปแบบประชาธิปไตยศึกษา โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และเพื่อประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบประชาธิปไตยศึกษา โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยทำการศึกษาเป็น 6 ระยะ โดยศึกษา ดังนี้

1. ระยะที่ 1 การเตรียมก่อนการวิจัย

1.1 การเลือกพื้นที่

1.2 การสร้างความสัมพันธ์ในพื้นที่ที่ศึกษา

1.3 การสร้างทีมวิจัย

2. ระยะที่ 2 การศึกษาบริบทของชุมชน สภาพปัญหาและความต้องการของพื้นที่ที่ศึกษา

โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ

3. ระยะที่ 3 การวางแผนและการพัฒนารูปแบบประชาธิปไตยศึกษา

4. ระยะที่ 4 ปฏิบัติตามแผนการพัฒนารูปแบบประชาธิปไตยศึกษา

5. ระยะที่ 5 การประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบประชาธิปไตยศึกษา

6. ระยะที่ 6 การสังเคราะห์รูปแบบประชาธิปไตยศึกษา

ระยะที่ 1 การเตรียมก่อนการวิจัย

การเตรียมการวิจัยเรื่องการพัฒนาารูปแบบประชาธิปไตยศึกษา โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ดำเนินการ ดังนี้

1. การเลือกพื้นที่

2. การสร้างความสัมพันธ์ในพื้นที่ที่ศึกษา

3. การสร้างทีมวิจัย

การเลือกพื้นที่

การศึกษาในครั้งนี้ เลือกพื้นที่แบบเจาะจงในเขตเทศบาลตำบลวันยาว ได้แก่ ชุมชนเทศบาลตำบลวันยาว โรงเรียนขลุ่ยระนาดวิทยาคม และชุมชนอื่น ๆ และบริเวณใกล้เคียง โดยมีหลักในการเลือกพื้นที่ ดังนี้

1. เป็นโรงเรียนประจำตำบลที่มีการส่งเสริมนักเรียนทั้งทางด้านการและด้านกิจกรรม กิจกรรมที่โดดเด่น คือ การได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนประชาธิปไตยอย่างมีผลงานด้านการส่งเสริมประชาธิปไตยอย่างต่อเนื่อง

2. ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้นำชุมชน ครูผู้สอน และสถานักเรียน ให้ความสนใจ และยินดีมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบประชาธิปไตยศึกษา

การสร้างความสัมพันธ์ในพื้นที่ที่ศึกษา

การสร้างความสัมพันธ์กับพื้นที่ที่ศึกษาในระยะแรก ผู้วิจัยเข้าไปในโรงเรียนขลุ่ยระนาดกษัตริย์ที่เป็นโรงเรียนประชาธิปไตยอย่าง ชักถามและพูดคุยกับคุณครูที่รับผิดชอบเกี่ยวกับประชาธิปไตยในโรงเรียนและนักเรียนที่เป็นประธานนักเรียน เข้าไปติดต่อเทศบาลตำบลวันยาว โดยชี้แจงวัตถุประสงค์ของการพัฒนารูปแบบประชาธิปไตยศึกษา โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ให้ผู้บริหารสถานศึกษาทราบ และขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูล

การสร้างทีมวิจัย

การสร้างผู้ช่วยวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบประชาธิปไตยศึกษา โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยสร้างสัมพันธภาพที่ดีในพื้นที่ที่ศึกษา แล้วจึงขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลสภาพปัญหาและความต้องการ ในการพัฒนารูปแบบประชาธิปไตย จากนั้นสร้างผู้ช่วยวิจัยโดยเลือกจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เป็นผู้ช่วยวิจัยเบื้องต้นประกอบด้วยแกนนำ 2 ฝ่าย ได้แก่ 1) ผู้ที่เป็นแกนนำในชุมชน และ 2) ผู้ที่เป็นแกนนำในโรงเรียน โดยผู้วิจัยไปพบแกนนำเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ในการพัฒนารูปแบบประชาธิปไตยศึกษา

ระยะที่ 2 การศึกษาริบทของชุมชน สภาพปัญหาและความต้องการของพื้นที่ที่ศึกษา โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ

1. การวิจัยเชิงปริมาณ
2. การวิจัยเชิงคุณภาพ
 - 2.1 ผู้ให้ข้อมูลหลัก
 - 2.2 เครื่องมือในการดำเนินการวิจัย
 - 2.3 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ
 - 2.4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
 - 2.5 การตรวจสอบคุณภาพความน่าเชื่อถือของข้อมูล
 - 2.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเชิงปริมาณ

เป็นการวิจัยในระยะเริ่มต้น โดยใช้แบบสอบถามเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของพื้นที่ที่ศึกษาที่เกี่ยวข้องกับประชาธิปไตย โดยยึดหลักการสำคัญ

ของประชาธิปไตยจำนวน 4 หลักการ คือ หลักการว่าด้วยอำนาจอธิปไตยของปวงชน หลักการว่าด้วยสิทธิเสรีภาพ หลักการว่าด้วยความเสมอภาค หลักการว่าด้วยภราดรภาพและหลักว่าด้วยการเคารพเหตุผล โดยใช้แบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงแล้วแบ่งเป็น 3 ตอน

ตอนที่ 1 ถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ถามเกี่ยวกับข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบประชาธิปไตย

ตอนที่ 3 ถามเกี่ยวกับข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลที่มีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบประชาธิปไตย ศึกษาโดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จำนวน 8 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านครอบครัว 2) ด้านเพื่อน 3) ด้านชุมชน 4) ด้านนักการเมือง 5) ด้านสถานศึกษา 6) ด้านบุคลากรทางการศึกษา 7) ด้านความรู้ความเข้าใจ และ 8) ด้านสื่อมวลชน เก็บรวบรวมข้อมูล ตรวจสอบความถูกต้อง และความสมบูรณ์ของข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ จำนวน ความถี่ และร้อยละ หลังจากนั้น นำผลการวิเคราะห์ไปใช้ประกอบในการพัฒนารูปแบบประชาธิปไตยศึกษา

เครื่องมือในการดำเนินการวิจัย

เครื่องมือในการดำเนินการวิจัยในส่วนของการวิจัยเชิงปริมาณเป็นแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของพื้นที่ที่ศึกษาที่เกี่ยวข้องกับประชาธิปไตยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม สอบถามเกี่ยวกับเพศ อายุ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน อาชีพ และระดับการศึกษา

ตอนที่ 2 แบบสอบถามปลายเปิดถามเกี่ยวกับข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบประชาธิปไตยศึกษา โดยสอบถาม 8 ประเด็นด้วยกัน คือ

1. ในชุมชนที่ท่านอาศัยอยู่พบปัญหาที่เกี่ยวข้องกับประชาธิปไตยอะไรบ้าง เลือกได้มากกว่าหนึ่งข้อ
2. ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับประชาธิปไตยในชุมชนของท่าน สามารถแก้ไขได้อย่างไร
3. หากมีการพัฒนารูปแบบประชาธิปไตยศึกษาในชุมชนที่ท่านอาศัยอยู่ ท่านจะยินดีเข้าร่วมกิจกรรมหรือไม่
4. ท่านพร้อมที่จะเสียสละเวลาเพื่อมาร่วมคิด มีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนารูปแบบประชาธิปไตยศึกษาหรือไม่
5. ประชาธิปไตยแบบใดที่ท่านเข้าใจได้ดีที่สุด

6. ท่านต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบประชาธิปไตยศึกษาในบทบาทใด
 7. ท่านต้องการให้มีการพัฒนารูปแบบประชาธิปไตยศึกษาในเรื่องใดมากที่สุด เพื่อที่จะได้แก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในชุมชนของท่าน โปรดเรียงลำดับความสำคัญ
 8. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบประชาธิปไตยศึกษา
- ตอนที่ 3 แบบสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลที่มีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบประชาธิปไตยศึกษาโดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีจำนวน 40 ข้อ แบ่งเป็น 8 ด้าน ดังนี้

1. ด้านครอบครัว	จำนวน 5 ข้อ	ได้แก่ ข้อ 1-5
2. ด้านเพื่อน	จำนวน 5 ข้อ	ได้แก่ ข้อ 6-10
3. ด้านชุมชน	จำนวน 5 ข้อ	ได้แก่ ข้อ 11-15
4. ด้านนักการเมือง	จำนวน 5 ข้อ	ได้แก่ ข้อ 16-20
5. ด้านสถานศึกษา	จำนวน 5 ข้อ	ได้แก่ ข้อ 21-25
6. ด้านบุคลากรทางการศึกษา	จำนวน 5 ข้อ	ได้แก่ ข้อ 26-30
7. ด้านความรู้ความเข้าใจ	จำนวน 5 ข้อ	ได้แก่ ข้อ 31-35
8. ด้านสื่อมวลชน	จำนวน 5 ข้อ	ได้แก่ ข้อ 36-40

โดยกำหนดระดับความคิดเห็นออกเป็น 5 ระดับ แต่ละระดับมีความหมาย ดังนี้
 มากที่สุด หมายถึง การมีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบประชาธิปไตยศึกษามากที่สุด
 มาก หมายถึง การมีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบประชาธิปไตยศึกษามาก
 ปานกลาง หมายถึง การมีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบประชาธิปไตยศึกษาปานกลาง
 น้อย หมายถึง การมีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบประชาธิปไตยศึกษาน้อย
 น้อยที่สุด หมายถึง การมีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบประชาธิปไตยศึกษาน้อยที่สุด
 ผู้วิจัยกำหนดค่าเฉลี่ยแต่ละด้านของการมีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบประชาธิปไตยศึกษาเป็นตัวชี้วัด โดยใช้เกณฑ์ของ บุญชม ศรีสะอาด (2543, หน้า 100) ดังนี้

ระดับคะแนนเฉลี่ย	ความหมาย
4.51-5.00	การมีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบประชาธิปไตยศึกษามากที่สุด
3.51-4.50	การมีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบประชาธิปไตยศึกษามาก
2.51-3.50	การมีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบประชาธิปไตยศึกษาปานกลาง
1.51-2.50	การมีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบประชาธิปไตยศึกษาน้อย
1.00-1.50	การมีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบประชาธิปไตยศึกษาน้อยที่สุด

การสร้างเครื่องมือในการดำเนินการวิจัย

การสร้างเครื่องมือเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณในครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

1. ศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบประชาธิปไตย โดยใช้

กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

2. ร่างแบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบประชาธิปไตย โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยยึดหลักการสำคัญของประชาธิปไตยจำนวน 4 หลักการ โดยจำแนกออกเป็น 8 ด้าน

3. ร่างแบบสอบถามเสนอต่อประธานกรรมการและกรรมการควบคุม เพื่อปรับปรุงแก้ไข และเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาตรวจสอบความเหมาะสมและความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยผู้ทรงคุณวุฒิประกอบด้วยบุคคลผู้มีรายชื่อและตำแหน่งดังต่อไปนี้

3.1 รองศาสตราจารย์ ดร.นิยม รัฐอมฤต ผู้อำนวยการวิทยาลัยการเมืองการปกครอง

สถาบันพระปกเกล้า กรรมการวิชาการ

สถาบันพระปกเกล้า กรรมการหลักสูตร

ผู้นำรุ่นใหม่ในระบอบประชาธิปไตย

สถาบันพระปกเกล้า

3.2 รองศาสตราจารย์ ดร.คมเพชร จิตรสุภกุล

รองอธิการบดีฝ่ายกิจการพิเศษ

มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต

3.3 รองศาสตราจารย์ ดร.บุญเชิด ภิญโญนนตพงษ์

อาจารย์ประจำหลักสูตรปริญญาโทและ

ปริญญาเอก วิชาเอกจิตวิทยา

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์

ในพระบรมราชูปถัมภ์

3.4 ดร.ฐาสุภกร จันประเสริฐ

สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

3.5 ดร.นริศรา พึ่งโพธิ์สภ

สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

4. นำแบบสอบถามที่ได้รับการเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิเสนอต่อประธานกรรมการและกรรมการ เพื่อพิจารณาปรับปรุงแก้ไข แล้วนำไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มพื้นที่ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ฉบับ

5. นำแบบสอบถามที่มีอำนาจจำแนกรายข้อ หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach, 1990, pp. 202-204) ผลการวิเคราะห์ได้ค่าอำนาจจำแนกรายข้ออยู่ระหว่าง .23-.74 และมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ เท่ากับ .94

การวิจัยเชิงคุณภาพ

1. ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลหลักในการพัฒนารูปแบบประชาธิปไตยศึกษาโดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม สามารถแบ่งกลุ่มบุคคลออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

- 1.1 กลุ่มบุคคลที่เป็นครอบครัวของนักเรียนโรงเรียนขลุ่ยระนาดวิทยาคมที่มีความสนใจและต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบประชาธิปไตยศึกษา จำนวน 15 คน
- 1.2 กลุ่มบุคคลที่เป็นผู้นำชุมชนในเทศบาลตำบลวันยาว จำนวน 16 คน
- 1.3 กลุ่มบุคคลที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษา ครู และนักเรียนของโรงเรียนขลุ่ยระนาดวิทยาคม จำนวน 15 คน
- 1.4 สัมภาษณ์ผู้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตย
วิธีการเลือกผู้ให้ข้อมูล ใช้ 2 วิธี ดังนี้ 1) เลือกผู้ให้ข้อมูลคนแรก ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจงตามคุณสมบัติที่กำหนด คือ เป็นแกนนำของชุมชนเทศบาลตำบลวันยาว เป็นที่ยอมรับของชุมชน มีเวลาพอที่จะให้ข้อมูล 2) บุคคลต่อไป เลือกโดยการประสานงานกับผู้ให้ข้อมูลคนแรก โดยใช้การบอกต่อ (Snowball Technique)

2. เครื่องมือในการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับประชาธิปไตยศึกษา ค้นหา และให้ความหมายของข้อมูล เครื่องมือในการวิจัยประกอบด้วย (นิสา ชูโต, 2548, หน้า 25)

2.1 ผู้วิจัยเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุดเพราะการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการสัมผัสกับคนโดยตรง ดังนั้นผู้วิจัยจึงเตรียมตัวก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยเตรียมความพร้อม ดังนี้

2.1.1 ศึกษาและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบประชาธิปไตยศึกษา

2.1.2 ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ตามแนวทางของ เคมมิส และแทกการ์ด (Kemmis & McTaggart, 1990) และซูเบอร์-สเกอริท (Zuber-Skerritt, 1992) ที่ประกอบด้วยขั้นตอน การวางแผน (Plan) การปฏิบัติ (Act) การสังเกต (Observe) และ

การประเมิน (Reflect) ร่วมกับการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยเชิงคุณภาพทั้งในประเทศและต่างประเทศ และได้รับคำชี้แนะจากอาจารย์ที่ปรึกษาคุณนิพนธ์

2.1.3 ศึกษาคุณลักษณะสำคัญของการเป็นนักวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และตระหนักถึงการพัฒนาคุณลักษณะเหล่านี้ในตัวผู้วิจัย ได้แก่ การมีความรู้สึกร่วมกับกลุ่ม การเป็นที่ยอมรับเชื่อถือไว้วางใจได้ การเป็นมิตรและจริงใจ การมองโลกในแง่ดี การให้ความร่วมมือ และช่วยเหลือ การระมัดระวังเรื่องกริยา การยิ้มแย้ม การเป็นผู้ฟังที่ดี การเปิดใจกว้างรับฟัง ความคิดเห็น เปิดเผย การเคารพนับถือผู้อื่น และการให้ความเสมอภาคกับทุกคน ผู้วิจัยศึกษาวิธีการเข้าสู่สนาม การสร้างความสัมพันธ์อันดีกับบุคคลในชุมชน การเตรียมความพร้อมในการเก็บข้อมูล

2.2 ผู้ช่วยวิจัย ได้แก่ ผู้ที่พร้อมจะให้ความร่วมมือในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมกันประเมิน ร่วมประชุม ร่วมสนทนากลุ่ม และช่วยเหลือผู้วิจัยในการประเมินสภาพปัญหา และความต้องการของชุมชน ในทุกกระบวนการ

2.3 แนวคำถามที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม ที่สามารถปรับเปลี่ยนได้ในขณะดำเนินการสนทนากลุ่มเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกมากที่สุด

2.4 แนวคำถามในการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนารูปแบบประชาธิปไตยศึกษา

2.5 แนวการสังเกตการมีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบประชาธิปไตยศึกษา

2.6 คู่มือการประชุมเชิงปฏิบัติการ

2.7 อุปกรณ์ในการบันทึกข้อมูลและทำกิจกรรมกลุ่ม ประกอบด้วย เครื่องบันทึกเสียง กระดาษ ดินสอ ยางลบ ปากกา กล้องถ่ายรูป

3. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยทำหนังสือขออนุญาตจากบัณฑิตศึกษา ถึงผู้เชี่ยวชาญเพื่อเป็นที่ปรึกษาในการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือ ได้แก่ ประธานกรรมการวิจัยจำนวน 1 คน คณะกรรมการการวิจัยจำนวน 2 คน ก่อนที่จะนำไปเก็บข้อมูลจริง

4. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

เพื่อให้ได้ข้อมูลอย่างละเอียดครบถ้วนเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบประชาธิปไตยศึกษา โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ผู้วิจัยมีวิธีการรวบรวมข้อมูลจากหลายแหล่งข้อมูล ดังนี้

4.1 ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร เพื่อให้ทราบรายละเอียดแนวคิดวิธีการดำเนินการ และสภาพการณ์ในปัจจุบันของการมีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบประชาธิปไตยศึกษา

4.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นการศึกษาข้อมูลการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการกำหนดการพัฒนารูปแบบประชาธิปไตยศึกษา ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้วิจัยทราบข้อมูล จากการสัมภาษณ์โดยใช้คำถามที่สร้างขึ้นและการสังเกตพฤติกรรมในการให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และสัมภาษณ์เชิงลึกในโรงเรียนประชาธิปไตยด้วย

4.3 การจัดสนทนากลุ่ม เป็นการศึกษาความคิดเห็นของกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา รูปแบบประชาธิปไตยศึกษา จัดกลุ่มสมาชิกประมาณ 8-12 คน โดยแต่ละกลุ่มมีคุณลักษณะพื้นฐาน ใกล้เคียงกัน เลือกสมาชิกแบบเจาะจง โดยผู้วิจัยทำหน้าที่ดำเนินการสนทนา กระตุ้นให้สมาชิก ในกลุ่มแสดงความคิดเห็นในทัศนะของตนเอง โดยผู้วิจัยใช้แนวคำถามที่สร้างไว้

การเตรียมตัวก่อนการจัดกลุ่มสนทนา ผู้วิจัยกำหนดประเด็นหัวข้อ แนวคำถามที่ใช้ ในการสนทนา

ระยะเวลาที่ใช้ในการจัดสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยใช้เวลา 2 ชั่วโมง จะทำให้ผู้ร่วมสนทนา มีสมาธิในการร่วมสนทนา ตั้งใจตอบคำถาม และแลกเปลี่ยนความคิดอย่างกระตือรือร้น

การกำหนดบุคคลเข้าร่วมสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยแบ่งตามคุณลักษณะพื้นฐานของกลุ่ม ที่ใกล้เคียงกัน

ขั้นตอนการดำเนินการสนทนากลุ่ม ประกอบด้วย การนัดหมายสมาชิก เตรียมสถานที่ และเริ่มการสนทนากลุ่มด้วยการแนะนำตนเอง บอกวัตถุประสงค์ของการจัดสนทนากลุ่ม สร้างบรรยากาศความเป็นกันเอง ให้สมาชิกได้มีอิสระแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และ เมื่อสิ้นสุดการสนทนา ผู้วิจัยจะสรุปผลการสนทนากลุ่มและขอบคุณผู้ร่วมสนทนากลุ่ม

4.4 การประชุมระดมสมอง เป็นการแสวงหาความคิดเรื่องใดเรื่องหนึ่งของสมาชิก ในกลุ่มที่มีเป้าหมายเฉพาะเจาะจง มีเวลาจำกัดเพื่อนำความคิดหลายๆ ทางของกลุ่มไปใช้ ในการแก้ปัญหา สมาชิกในกลุ่มมักจะไม่คุ้นเคยกัน มีเทคนิคการระดมสมอง ดังนี้

ให้สมาชิกทุกคนแสดงความคิดเห็นออกมา โดยไม่คำนึงว่าจะเป็นความคิดที่แปลก ประหลาด ล้ำสมัยหรือเพ้อฝันเพียงใด

ไม่มีการประเมินความคิดในขณะที่กำลังระดมสมอง ทุกความคิดมีความสำคัญ ห้ามสมาชิกวิพากษ์วิจารณ์ความคิดของผู้อื่น หรือแสดงความเห็นหักล้างหรือครอบงำผู้อื่น ซึ่งจะทำลายความคิดสร้างสรรค์ของกลุ่ม ทำให้การระดมสมองไม่มีประโยชน์

การสร้างความคิด สมาชิกสามารถสร้างความคิดขึ้นเอง โดยใช้ฐานความคิดของผู้อื่น เชื่อมโยงกับความคิดของตนเอง แล้วขยายความคิดเพิ่มเติมเพื่อเป็นความคิดใหม่

4.5 การสังเกตและการจดบันทึก เป็นการสังเกตของผู้วิจัยที่สังเกตเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตามสภาพจริง ในการวิจัยเชิงคุณภาพนักวิจัยสังเกตปฏิสัมพันธ์ของคนอย่างรอบคอบ

แต่เนื่องจากการมีส่วนร่วมของคนเป็นสิ่งที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา การสังเกตจึงต้องกระทำอย่างต่อเนื่องประกอบไปด้วย

การสังเกตแบบมีส่วนร่วม คือ การสังเกตที่ผู้วิจัยเข้าไปมีส่วนร่วมกับชุมชนที่ต้องการศึกษา มีการทำกิจกรรมร่วมกัน จนผู้ถูกสังเกตยอมรับว่าผู้วิจัยมีสถานภาพบทบาทเช่นเดียวกับตน ผู้วิจัยจะต้องปรับตัวให้เข้ากับชุมชนที่ศึกษา โดยอาจเข้าไปฝังตัวอยู่ในเหตุการณ์ เข้าไปอาศัยอยู่ในชุมชนเป็นเวลานาน จนคนในชุมชนรู้สึกว่าเป็นเรื่องธรรมดาแล้ว ที่มึนักวิจัยมาอาศัยอยู่

การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม คือ การสังเกตอยู่ภายนอก ไม่เข้าร่วมในกิจกรรมที่ทำอยู่ ทั้งนี้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมมีวัตถุประสงค์แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับความเหมาะสม สถานการณ์ เพื่อนำมาอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ได้อย่างเหมาะสมที่สุด

5. การตรวจสอบคุณภาพความน่าเชื่อถือของข้อมูล

ผู้วิจัยทำการตรวจสอบข้อมูลตลอดกระบวนการวิจัย เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือของผลการวิจัย โดยใช้การตรวจสอบข้อมูลสามเส้า (Triangulation) ตรวจสอบข้อมูลจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และแบบไม่มีส่วนร่วม การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์ การศึกษาเอกสารต่าง ๆ แล้วนำมาประกอบแปลความหมายและการบันทึกในภาคสนาม หลังจากนั้นนำกลับไปให้ผู้ให้ข้อมูลอ่านตรวจสอบ หรือถามซ้ำอีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้ได้ข้อมูลตรงตามความเป็นจริงมากที่สุด นำข้อมูลมาวิเคราะห์สังเคราะห์ แล้วปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อให้ข้อมูลมีความน่าเชื่อถือมากขึ้น

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อม ๆ กับการรวบรวมข้อมูล ย้อนกลับไปมาหลายเที่ยวจนกระทั่งข้อมูลอิ่มตัว ขณะที่วิเคราะห์ข้อมูลก็นำผลการวิเคราะห์มาปรับปรุงแบบ เก็บข้อมูลเพิ่มเติมให้ครบถ้วนเพื่อเพิ่มความเชื่อมั่นของงานวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลรายวันที่ผู้วิจัยเก็บมาจากการสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การจดบันทึก ทำดัชนีข้อมูล นำมาจัดหมวดหมู่ เพื่อให้ทราบว่าได้ข้อมูลอะไรมาบ้าง ครบถ้วนหรือไม่ และยังต้องเก็บข้อมูลอะไรเพิ่มเติม

1. ข้อมูลรายสัปดาห์ นำมาตรวจสอบ เพื่อนำมาตรวจสอบในแต่ละประเด็นว่ามีความครอบคลุมเพียงพอหรือไม่

2. การวิเคราะห์ภาพรวม เพื่อหาข้อสรุปชั่วคราว ตรวจสอบและหาข้อสรุป พิสูจน์ข้อสรุป แปลความหมายของข้อค้นพบ และตรวจสอบว่าข้อสรุปนั้นมีความน่าเชื่อถือเพียงใด

การวิเคราะห์เนื้อหา

1. การวิเคราะห์แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับหลักการประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบประชาธิปไตย โดยวิเคราะห์ถึงค่านิยม ความเชื่อ ประสพการณ์ ความรู้ความสามารถ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนารูปแบบประชาธิปไตยในอนาคต
2. การวิเคราะห์ผลการดำเนินงานการมีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบประชาธิปไตย โดยจำแนกเนื้อหาดังต่อไปนี้ การมีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนารูปแบบประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมในการสังเกต ติดตามและประเมินผลการพัฒนารูปแบบประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมในการสะท้อนกลับ การมีส่วนร่วมในการสรุปและนำเสนอรูปแบบ

ระยะที่ 3 การวางแผนและการพัฒนารูปแบบประชาธิปไตยศึกษา

การวางแผนและการพัฒนารูปแบบประชาธิปไตยศึกษา โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน (Plan) การนำแผนไปปฏิบัติ (Act) การสังเกตติดตามและประเมินผล (Observe) และการสะท้อนกลับ (Reflect) จนกว่าจะได้รูปแบบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์

การพัฒนารูปแบบประชาธิปไตยศึกษาในรอบที่ 1

นำผลการวิเคราะห์ที่ได้จากแบบสอบถามสภาพปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับประชาธิปไตยในชุมชน การสังเกต การศึกษาเอกสาร และการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนประชาธิปไตยตัวอย่าง ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ไปวิเคราะห์ เพื่อใช้พัฒนารูปแบบประชาธิปไตยศึกษา โดยใช้กระบวนการกลุ่มและกระบวนการสร้างสรรค์ ผู้ให้ข้อมูลหลักประกอบด้วยแกนนำโรงเรียนจุลรัชดาภิเษก แกนนำเทศบาลตำบลวันยาว แกนนำในชุมชน การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis) และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผู้วิจัยสรุปรูปแบบประชาธิปไตยศึกษาในรอบที่ 1 เพื่อประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบ หลังจากนั้น ร่วมกันวางแผนดำเนินงานกับแกนนำเพื่อนำแผนไปสู่การปฏิบัติ สังเกตติดตาม และประเมินผลการดำเนินงาน และร่วมกันสะท้อนกลับเพื่อนำผลการประเมินไปใช้พัฒนารูปแบบประชาธิปไตยศึกษาในรอบที่ 2 ต่อไป

การพัฒนารูปแบบประชาธิปไตยศึกษาในรอบที่ 2

นำผลการวิเคราะห์ที่ได้จากการสังเกตติดตามและประเมินผล การสะท้อนกลับของการพัฒนารูปแบบประชาธิปไตยศึกษาในรอบที่ 1 มาปรับปรุงรูปแบบประชาธิปไตยศึกษาอย่างต่อเนื่อง แบบวงจรขดลวด โดยใช้กระบวนการกลุ่ม เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกต

การบันทึกและการสัมภาษณ์จากแกนนำโรงเรียนขลุ่ยระนาดวิทยาคม แกนนำเทศบาลตำบลวันยาว
แกนนำในชุมชน

ผู้วิจัยสรุปรูปแบบประชาธิปไตยศึกษาในรอบที่ 2 เพื่อประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบ
หลังจากนั้น ร่วมกันวางแผนดำเนินงานกับแกนนำ เพื่อนำแผนไปสู่การปฏิบัติ สังเกตติดตาม
และประเมินผลการดำเนินงาน และร่วมกันสะท้อนกลับเพื่อนำผลการประเมินไปใช้พัฒนารูปแบบ
ประชาธิปไตยศึกษาในรอบที่ 3 ต่อไป

การพัฒนารูปแบบประชาธิปไตยศึกษาในรอบที่ 3

นำผลการวิเคราะห์ที่ได้จากการสังเกตติดตามและประเมินผล การสะท้อนกลับ
ของการพัฒนารูปแบบประชาธิปไตยศึกษาในรอบที่ 2 มาปรับปรุงรูปแบบประชาธิปไตยศึกษา
อย่างต่อเนื่องแบบวงจรขดลวด โดยใช้กระบวนการกลุ่ม เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกต
การบันทึกและการสัมภาษณ์จากแกนนำโรงเรียนขลุ่ยระนาดวิทยาคม แกนนำเทศบาลตำบลวันยาว
แกนนำในชุมชน จนได้รูปแบบประชาธิปไตยศึกษาในรอบที่ 3 ซึ่งเป็นรูปแบบที่สามารถทำงาน
ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด

ระยะที่ 4 ปฏิบัติตามแผนการพัฒนารูปแบบประชาธิปไตยศึกษา

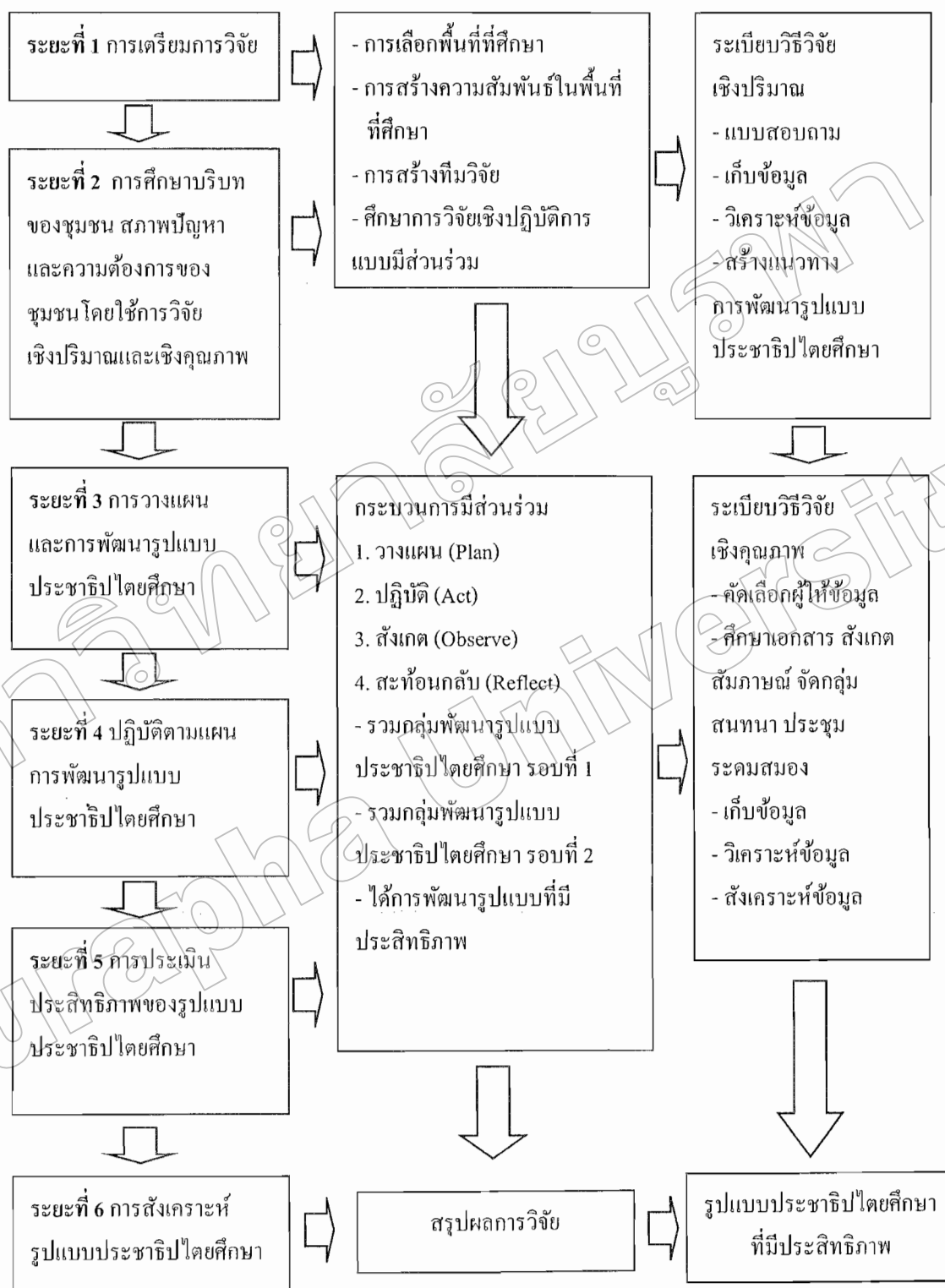
ผู้วิจัยนำการพัฒนารูปแบบประชาธิปไตยศึกษาที่วางแผนแล้วไปสู่การปฏิบัติและ
ติดตามผลดำเนินงาน สะท้อนกลับเพื่อปรับแก้ไขปรับปรุงในส่วนที่ยังมีข้อบกพร่อง ตั้งแต่
การนำผลการวิเคราะห์มาพัฒนารูปแบบประชาธิปไตยศึกษา ในรอบที่ 1 นำสู่การปฏิบัติตามแผน
นำผลการสะท้อนกลับจากรอบที่ 1 มาพัฒนารูปแบบประชาธิปไตยศึกษา ในรอบที่ 2
นำสู่การปฏิบัติตามแผน นำผลการสะท้อนกลับจากรอบที่ 2 มาพัฒนารูปแบบประชาธิปไตยศึกษา
ในรอบที่ 3 นำสู่การปฏิบัติตามแผน จนได้การพัฒนารูปแบบประชาธิปไตยศึกษาที่มีประสิทธิภาพ

ระยะที่ 5 การประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบประชาธิปไตยศึกษา

ผู้วิจัยประเมินประสิทธิภาพการพัฒนารูปแบบประชาธิปไตยศึกษาในทุกขั้นตอนการวิจัย
ตั้งแต่การประเมินสภาพปัญหาและความต้องการของพื้นที่ที่ศึกษา ประเมินการนำผลการวิเคราะห์
มาพัฒนารูปแบบประชาธิปไตยศึกษาในรอบที่ 1 ประเมินผลการนำรูปแบบประชาธิปไตยศึกษา
ไปทดลองใช้ในรอบที่ 1 พัฒนารูปแบบประชาธิปไตยศึกษา ในรอบที่ 2 แล้วประเมินผล
การนำรูปแบบประชาธิปไตยศึกษาไปทดลองใช้ ในรอบที่ 2 ต่อจากนั้นพัฒนารูปแบบ
ประชาธิปไตยศึกษาในรอบที่ 3 และประเมินผลการนำรูปแบบประชาธิปไตยศึกษาไปทดลองใช้
ในรอบสุดท้ายที่เป็นรูปแบบประชาธิปไตยศึกษาที่สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ระยะที่ 6 การสังเคราะห์รูปแบบประชาธิปไตยศึกษา

ผู้วิจัยสังเคราะห์รูปแบบประชาธิปไตยศึกษา วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อนในทุกขั้นตอนของการวิจัยโดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม แล้วสังเคราะห์ออกมาเป็นการพัฒนารูปแบบประชาธิปไตยศึกษา ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่น ที่มีบริบทใกล้เคียงกันได้ ซึ่งสามารถแสดงขั้นตอนการดำเนินการวิจัยการพัฒนารูปแบบประชาธิปไตยศึกษาโดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจำนวน 6 ระยะ ในภาพที่ 10

ภาพที่ 10 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยการพัฒนารูปแบบประชาธิปไตยศึกษาโดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม